

Означений у тезах зміст морального виховання майбутніх інженерів реалізується у навчально-пізнавальному процесі на заняттях із української мови, лекціях і семінарських заняттях соціально-гуманітарних курсів, у позааудиторних виховних заходах, під час самостійної роботи студентів.

УДК 159.9
Ірина Періг

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Iryna Perig

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO THE TERMS OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Інтернаціоналізація сучасної вищої освіти, вихід українських освітніх послуг на міжнародний ринок вимагають організації процесу адаптації іноземних студентів до нової дійсності професійно орієнтованого середовища ВНЗ в незнайомій країні.

Говорячи про адаптацію, науковці (В.А. Абрамов, Д.С. Лебедев, Ю.А. Александровский, Е.В. Андрущенко, В.Л. Гавенко) мають на увазі багаторівневий, функціонально детермінований процес з включенням в нього фізіологічних, особистісно-орієнтованих і соціальних компонентів.

В.В. Лагерев визначає адаптацію студентів до навчання у виші як «інтенсивний і динамічний, багатосторонній і комплексний процес життєдіяльності, в ході якого індивід на основі відповідних і пристосувальних реакцій виробляє стійкі навички задоволення тих вимог, які пред'являються до нього в ході навчання і виховання у вищій школі».

Адаптація – це постійний процес і результат зустрічної активності суб'єкта і середовища.

А.А. Налчаджян характеризує соціально-психологічну адаптованість як такий стан взаємовідносин особистості і групи, коли вона без тривалих зовнішніх і внутрішніх конфліктів продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовольняє власні основні соціогенні потреби, повністю виконує ті рольові очікування, які ставить перед нею еталонна група, переживає стан самоствердження і вільного самовираження своїх творчих здібностей.

Зміст процесу адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ включає: соціально-психологічну, психологічну (особистісну) і діяльнісну (дидактичну, навчальну) складові. Соціально-психологічна складова відображає зміну соціальної ролі студента, коректування потреб і системи цінностей, необхідність більш гнучкої регуляції своєї поведінки, засвоєння норм і традицій, які склалися у вищій школі. Психологічна – відображає прийняття етнокультурних цінностей, врахування менталітету, перебудову мислення і мови студента, різке зростання функції уваги, пам'яті, збільшення емоційного напруження, формування особистості. Діяльнісна – відображає пристосування студентів до нових психофізіологічних навантажень, приєднання до напруженої навчальної діяльності, подолання своєрідного “інформаційного” зриву, суперечність між особистими інтересами і необхідністю, яка пов'язана з недостатньою соціальною установкою.

На динаміку адаптації студентів впливає взаємодія різних факторів, визначають напрямки зриву. До соціальних факторів, які впливають на динаміку адаптації і які визначають відповідні напрямки зриву, ми відносимо сімейне і матеріальне становище, житлові умови студентів, регулярність і якість харчування, наявність шкідливих звичок (куріння і вживання алкоголю), дотримання розпорядку дня, заняття спортом, академічна успішність.

До психологічних факторів адаптації відносять індивідуально-психологічні особливості, толерантність у спілкуванні з людьми іншої національності, психоемоційні стани студентів, наявність внутріособистісних і міжособистісних конфліктів. Психофізіологічні фактори адаптації визначаються через показники стану розумової працездатності, уваги, оцінку психічного і соматичного стану.

Показниками ефективності механізмів психічної адаптації можуть бути досягнутий рівень результативності навчальної діяльності, задоволеність мікросоціальним впливом, рівень напруження психофізіологічних систем, рівень психологічного здоров'я особистості.

На думку Ф.Б. Березіна, у людини вирішальну роль відіграє психічна адаптація, в значній мірі справляючи вплив на адаптаційні процеси, які реалізуються на інших рівнях. Реалізація процесу психічної адаптації забезпечується, за його словами, складною багаторівневою функціональною системою, на різних рівнях якої регулювання здійснюється переважно психологічними (соціально-психологічними і власне психічними) або фізіологічними механізмами. В загальній системі психічної адаптації вчений виділив три основних рівні або підсистеми: власне психічний, соціально-психологічний і психофізіологічний. При цьому завданнями власне психічної адаптації є підтримка психічного гомеостазу і збереження психічного здоров'я, соціально-психологічної – організація адекватної мікросоціальної взаємодії, психофізіологічної адаптації – оптимальне формування

психофізіологічних співвідношень і збереження фізичного здоров'я. Дослідження показників психічної адаптації тому передбачає комплексний підхід і одночасно оцінку відповідно актуального психічного стану, особливостей мікросоціальної взаємодії, церебральної активності і вегетативного регулювання.

Нездатність справитися з тягарем соціальних і психологічних проблем призводить до порушень психічного і соматичного здоров'я.

За даними світової статистики продовжується подальший ріст нервово-психічних порушень і захворювань за рахунок розширення межових невротичних і особистісних порушень, які вивчені далеко недостатньо.

Вивчення особливостей формування дезадаптації студента до умов ВНЗ показало, що успішність пристосувальних процесів залежить від типологічних, індивідуально-психологічних, культурних і інших властивостей особистості. Високий рівень адаптації людини як суб'єкта діяльності досягається при оптимальних перебудовах діяльності, специфіка яких залежить від її психічного стану, який забезпечує підтримку ефективної навчальної діяльності в умовах, дезадаптуючих впливів.

Хороша адаптованість особистості пов'язана з відсутністю таких характеріологічних рис, як тривожність, нейротизм, ригідність тощо.

Соціально-психологічна дезадаптивність – це «завжди заперечення дієвого пристосування особистості до навколишнього світу, коли у неї фактично перекриваються шляхи для розгортання творчої активності, духовної врівноваженості, внутрішньої свободи і впевненості в собі».

Таким чином, адаптація до навчання іноземних студентів у ВНЗ передбачає одночасний вплив цілого ряду факторів, який включає в себе комплекс як суб'єктивних (залежних головним чином від самих студентів), так і об'єктивних (залежних від зовнішніх обставин).

Для задач практичного дослідження можливо умовно розділити весь комплекс факторів, які впливають на студента на внутрішні (психофізіологічні та психологічні особливості студента) і зовнішні (соціально-побутові, психогенні).

Не менш важливим чинником, що безпосередньо відображається на успішності адаптаційного процесу іноземців-першокурсників, є особистісні, дидактичні й організаційно-комунікативні якості викладачів. Відомо, що педагог із його особистісними якостями і методом спілкування може справляти сильний негативний вплив на емоційний стан учнів, спричиняючи стан нервово-психічної напруженості, який за певних умов може набувати характеру стійкого неврозу дидактогенного походження.

Серед факторів, які впливають на успішність дидактичної адаптації можна визначити недостатню інформованість студента про організацію навчальної діяльності в університеті і вишівських вимогах.

Велике значення відіграє нова студентська група. Як зазначає, Г.М. Андрєєва, середовище органічно включене в життєдіяльність людини і

послугує важливим фактором регуляції її поведінки. З будь-яким компонентом екосистеми індивід пов'язаний через процеси пристосування до неї, і разом з тим, через процеси її перетворення.

Важливими факторами є соціально-побутові умови, матеріальне становище студентів, допомога куратора групи.

Велике значення для адаптації до умов ВНЗ є здібності до навчання. Вони є важливим показником не лише швидкості оволодіння знаннями, вміннями й навичками (Н. А. Менчинська), сприйнятливості особистості до навчання та засвоєння іноземної мови (Б. Г. Ананьєв), але й активного пристосування людини до умов життєдіяльності (К. М. Гуревич).

Успішність адаптації залежить перш за все від організації стійких психофізіологічних і психологічних особливостей особистості (властивостей нервової системи і темпераменту) і відносно стійких характеристик вольових якостей, мотивацій і тенденцій поведінки.

Від того, скільки часу і яких затрат потрібно на процес адаптації студентів-іноземців залежить оцінка освітніх послуг, якість життя в іноземній країні, формування міжетнічної толерантності, ефективність становлення майбутніх фахівців та формування їхньої професійної компетентності.

УДК 378.1

Олег Боднар

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, Україна

КУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩАХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: СОЦІО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Oleg Bodnar

Ternopil Ivan Puluji National Technical University, Ukraine

CULTURAL ADJUSTMENT AMONG INTERNATIONAL STUDENTS AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: SOCIOPSYCHOLOGICAL ASPECT

There are multiple complex challenges international students have to deal with when they come to foreign countries for educational purposes, especially those host countries with totally diverse culture, customs and traditions. No doubt